

A VILÁGÖRÖKSÉGI STÁTUSZ HASZNOSÍTÁSA A TOKAJ-HEGYALJAI BORVIDÉK MARKETINGJÉBEN

Szabó Anett Ibolya BA.

ME-GTK Marketing MA. szigorló közgazdász hallgató

A tanulmány céljaként azt tűztem ki, hogy meghatározzam Tokaj-Hegyalja legjelentősebb értékeit, melyeket feltétlenül meg kell őriznünk és fenn kell tartanunk, továbbá, hogy hogyan lehetne a borvidék fejlődését elősegíteni, ehhez közös összefogással milyen alapvető lépéseket kell tennünk, és hogyan tudjuk hasznosítani a 2002-ben elnyert világörökségi státuszt.

The major goal of the thesis is to determine the most significant values of Tokaj-Hegyalja which have to be inevitably preserved and maintained; furthermore, how it would be possible to contribute to the development of the wine region. What kind of basic steps we have to make to achieve this goal with mutual cooperation; and how we can make use of the World Heritage status obtained in 2002.

A tanulmányban a tokaji aszú, mint hungarikum, és a Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj világörökségi helyszín adta lehetőségeket vizsgálom. Mivel Tokaj-Hegyalján nőttem fel, folyamatosan tanúja lehettem annak a sajnálatos állapotnak, miszerint az emberekben nem tudatosult a világörökségi helyszínné nyilvánításból eredő előnyök és a tokaji borok hírnevének összekapcsolásából származó lehetőségek köre. Nem becsülik meg a kezükben lévő értékeket, nincs összetartás közöttük, és nem látják a jelenlegi folyamat következményeit. Álláspontom szerint ennek oka abban keresendő, hogy nem mutatták be nekik a termékekben és a világörökségi helyszín státuszában rejlő lehetőségeket. A borvidék lakóiban 2002 óta is csak lassan tudatosul annak a felismerése, hogy a világörökségi cím elnyerésével olyan lehetőséget kaptak, amellyel élni kell, ha egy versenyképes borvidék közössége szeretnének lenni.

A tanulmány céljaként azt tűztem ki, hogy meghatározzam Tokaj-Hegyalja legjelentősebb értékeit, melyeket feltétlenül meg kell őriznünk és fenn kell tartanunk, továbbá, hogy hogyan lehetne a borvidék fejlődését elősegíteni, ehhez közös összefogással milyen alapvető lépéseket kell tennünk, és hogyan tudjuk hasznosítani a 2002-ben elnyert világörökségi címet.

A borvidék két legjelentősebb értékeként a tokaji aszút, mint hungarikumot és a világörökségi helyszín státuszt határoztam meg. A világörökségi cím a meglévő értéket, jelen esetben a szőlőtermesztés és borkészítés hagyományát egy olyan plusz értékkel ruházza fel, amely csak kevés területnek adatik meg. A borvidék akkor nyerheti el a megérdemelt rangját, ha a hungarikum borai és a világörökségi helyszín mivolta egyaránt felértékelődik a helyi lakosság és az ide látogatók számára. Ehhez kell megtennünk a megfelelő lépéseket, melyeknek a tanulmányban történő bemutatására törekedtem.

I. TOKAJ-HEGYALJA KÍNÁLATA

Tokaj-Hegyalja kínálata két elemből tevődik össze. A régió kínálataként meghatározhatjuk egyrészt magát a tokaji aszút, amely hungarikumnak számít, másrészt a kultúrtájként világörökségi helyszínné nyilvánított Tokaj-hegyaljai történelmi borvidéket.

Mivel egyre több turistacsalogató látványosság közül választhatnak a látogatók, a választásuk során arra törekednek, hogy olyan helyszínt válasszanak, amelyek az egyediségéből fakadó, különleges élményeket nyújtanak számukra. Amennyiben a térségbe látogató összekapcsolja a terméket – esetünkben a bort és a világörökségi helyszínt – az

állandó különleges és magas minőséggel, amelyek egyfajta védelmet élveznek, szívesebben fog erre a területre látogatni, és az erre a területre jellemző terméket választani.

1.1 A világörökségi helyszín státusz jelentősége

A világörökség részévé kiemelkedő jelentőségű és egyetemes értéket képviselő kulturális és természeti örökségi helyszínek válhatnak kulturális, természeti vagy vegyes kategóriában, amelyek az egész emberiség számára egyedi jelentőséggel bírnak.¹⁶¹

A világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értéket, a világörökségi várományos helyszín kiemelkedő kulturális, illetve természeti értéket hordoz. Megóvása mindenki alapvető kötelessége. Ezen területek védelme és fenntartható használata közérdek. A világörökségi és a világörökségi várományos területet, egyetemes és nemzeti értékeit megőrizve kell használni, fenntartható módon fejleszteni, bemutatni, illetve szükség szerint helyreállítani. A világörökségi helyszínek értékei egyrészt nemzeti, másrészt egyetemes értékek, azok megőrzése, megismerése és átörökítése azon túl, hogy közérdek, nemzetközi elvárás is.¹⁶²

1.2 A világörökségi helyszín státusz feltételei

A Világörökségi Lista azokat a helyszíneket tartalmazza, amelyek valamilyen kimagasló, egyetemes értékkel rendelkeznek, és ez az érték megfelel a tíz választási kritérium legalább egyikének. Ezeket a kritériumokat tartalmazza az UNESCO Világörökségi Egyezményének végrehajtásáról megalkotott önálló szabályzata, az „Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention”. A kritériumokat a Bizottság rendszeresen felülvizsgálja. 2004 végéig a világörökségi helyszíneket hat kulturális és négy természeti kritérium alapján választották ki. Az „Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention” elfogadásával elegendő, ha a kritériumok egyike áll fenn.

A kulturális örökség választási kritériumai:

- I. az emberi kreativitás remekműve;
- II. az emberi értékek egy jelentős változásának a megnyilvánulása egy meghatározott időszakban vagy egy jellegzetes kulturális térségben, az építészet vagy technológia, műemlékalkotás, várostervezés vagy a tájépítészet fejlődésének területén;
- III. egyedüli vagy legalább kivételes bizonyítéka egy élő vagy holt kultúra vagy civilizáció hagyományának;
- IV. egy épület, építészeti vagy műszaki vagy tájegység kimagasló példája, amely szemlélteti a történelem egy jelentős állomását;
- V. egy tradicionális településtípus, földhasználat vagy tenger-használat kiemelkedő példája, amely egy bizonyos kultúrára (kultúrákra) jellemző, különösen, ha az a környezet visszafordíthatatlan megváltozása következtében veszélyeztetetté vált, kiemelkedő fontossága van a környezettel való emberi együttműködésnek;
- VI. közvetlenül vagy közvetett módon kapcsolatos olyan eseményekkel vagy élő hagyományokkal, elképzelésekkel, illetve hiedelmekkel, művészeti és irodalmi alkotásokkal, amelyek egyetemes értéket képviselnek.

A Bizottság az utolsó kritériumot ebben a kategóriában csak kivételes esetben fogadja el a felvétel indokaként, általában valamely másik kritériummal együtt kell megfelelnie.

A természeti örökség választási kritériumai:

¹⁶¹ <http://www.sarospatak.eu/index.php/hu/hireink/214-tokaji-borvidek-vilagoeroekseg>

¹⁶² www.kormany.hu/.../A%20vilagoroksegről%20szóló%202011.%20évi%20...törvény.doc

- VII. egyedülálló természeti jelenségek és képződmények előfordulási helye, illetve páratlan természeti szépséggel és kimagasló esztétikai értékkel bíró terület;
- VIII. kimagasló példája a földtörténet meghatározó szakaszainak, ideértve az élet kialakulásának és fejlődésének nyomait, a föld felszínét alakító jelentős geológiai folyamatait és a meghatározó geomorfológiai és fiziográfiai jelenségeket;
- IX. kimagasló példája a szárazföldi, édesvízi, parti, illetve tengeri ökoszisztémák, valamint növény- és állattársulások kialakulását és fejlődését meghatározó ökológiai és biológiai folyamatoknak;
- X. a biológiai diverzitás természetes előfordulási helyén és környezetében történő, megőrzése szempontjából döntő fontosságú élőhely, ideértve a veszélyeztetett, illetve a tudomány vagy a biológiai örökség megőrzése szempontjából kimagasló és egyetemes értékű fajok élőhelyeit.

A védelem, az irányítás, a hitelesség és az integritás is fontos szempontok. 1992 óta kulturális örökségek között tartják számon a kultúrtájakat, amelyek az ember és a természet kölcsönhatása révén alakultak ki. Tehát emberkéz alkotta őket, de a természeti hatásokkal szervesen együttműködve jöttek létre.¹⁶³

1.3 A világörökségi helyszín státusz szabályozása

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (a továbbiakban Kötv.) világörökségi védelemre vonatkozó rendelkezései nem bizonyulnak elegendőnek a világörökségi helyszínek kezelésére, védelmére és fenntartható fejlesztésére. Ezért szükségessé vált egy önálló, a Kötv.-től független, a világörökségi helyszínek speciális státuszára és különbségeire is figyelemmel lévő törvény megalkotása. A világörökségről szóló 2011. évi ... törvény tervezete szerint a törvény célja az átlátható, tervezhető szabályozás megalkotása, a helyszínek fenntartható használatát segítő fejlesztések lehetőségének növelése, valamint a nemzetközi kötelezettség teljesítése, amely elősegíti a nemzetközi elismertséget, így hosszú távon a kulturális és ökoturizmus fejlődését, illetve a bevételek növekedését eredményezi.

A törvénytervezet elsőként meghatározza a törvény hatályát, amely kiterjed a világörökségi és a világörökségi várományos területekre, az ezekkel kapcsolatos tevékenységekre és az ebben érintett szervezetekre és személyekre. Eligazítást adnak arra nézve, hogy a törvényjavaslat mely esetekben alkalmazandó, milyen esetekben fejt ki kötelező erejét.

A tervezet tartalmazza a törvény alapvető fogalomrendszerét, azokat az alapfogalmakat, amelyek nélkül a törvényi rendelkezések értelmezése nehézé vagy lehetetlenné válna. A Világörökség Jegyzékbe azon kiemelkedő egyetemes értéket képviselő kulturális és természeti világörökségi helyszínek kerülhetnek fel, amelyek az egész emberiség számára egyedi jelentőséggel bírnak.¹⁶⁴

Ezt követően a kultúráért felelős miniszter feladatai kerülnek meghatározásra, amelyeket a Világörökség Magyar Nemzeti Tanácsa közreműködésével, illetve a Világörökség Magyar Nemzeti Bizottság útján látja el.

2009-ben az UNESCO Világörökség Bizottság 33. sevillei ülésén tudomásul vették, hogy a Világörökség törvény megalkotása jelentősen megerősítheti a magyarországi világörökségi helyszínek megőrzéséhez szükséges jogi környezetet.¹⁶⁵

¹⁶³ <http://whc.unesco.org/en/criteria>

¹⁶⁴ www.kormany.hu/.../A%20vilagoroksegről%20szóló%202011.%20évi%20...törvény.doc

¹⁶⁵ www.tokaj.hu/dl/media/group_47ce7dc01a102/.../item_3661.pdf

II. TOKAJ-HEGYALJA, MINT VILÁGÖRÖKSÉGI HELYSZÍN

A Tokaji borvidék jelentőségét már 1737-ben felismerték, amikor a világon elsőként zárt borvidékké nyilvánította III. Károly. Ezzel létrehozta a terület hagyományainak, értékeinek fennmaradásának és megőrzésének feltételeit. Tovább erősítették a védelmet a szőlőterületek osztályba sorolásai és a különböző jogi szabályozások. A cél az, hogy a terület értékeit és hagyományait a jövő generációja számára sértetlenül megőrizzük és átadjuk.

Az elmúlt ezer év alatt kialakult szőlőművelési hagyományok érintetlen, eredeti formában való továbbélése és a borvidék évezredes egysége indokolta, hogy az UNESCO Világörökség Bizottsága 2002-ben a Tokaji történelmi borvidéket világörökségi területté nyilvánította kultúrtáj kategóriában, azaz olyan területként, amely ember és a természet kölcsönhatása révén alakult ki.¹⁶⁶ Ezzel a címmel új dimenziók nyíltak meg a térség számára. Olyan kötelezettségeket vállalt a régió, melyeknek hosszú távon és folyamatosan meg kell felelni, ugyanis a világörökségi címet el is lehet veszíteni.

A Tokaji borvidék a harmadik és az ötödik kritériumoknak felelt meg, ezáltal elnyerve a világörökségi helyszín státuszát kultúrtáj kategóriában. Ezek a kritériumok az alábbiak:

III. A Tokaji borvidék az elmúlt 1000 év alatt kialakult szőlőművelési hagyománnyal rendelkezik, amely napjainkban is érintetlenül él tovább.

V. A Tokaji borvidék egész területe, beleértve a dűlőket és a településeket, a tradicionális földhasználat egyik kiemelkedő példája.

A Tokaj-hegyaljai terület világörökségi védelemre való felvételének alapjait az alábbiak szerint lehet összefoglalni:

- a világ első zárt borvidéke,
- világhírű borvidék,
- a vitis tokajensis, a miocénkori ősszőlő lelőhelye,
- a vitis sylvestris ősszőlő ma is vadon él Tokajban,
- 1000 éves szőlőkultúra,
- gazdag földtörténeti örökség,
- talajok sokfélesége,
- sajátos földrajzi fekvés,
- kedvező klíma, amely a botrytis cinerea kedvező hatásáért felelős,
- pincék sajátos mikroklímája, amely a cladosporium cellare, azaz a nemespenész meglepedéséért felelős,
- zempléni kocsánytalan tölgyből készült fahordók,
- a kaukázusi és a római borkultúra találkozó helye,
- sok nép és sok vallás települési öröksége,
- a társadalom sok rétegének építészeti öröksége,
- történelmi borospincék,
- szüreti ünnepek,
- a borvidék a táj és az ember évezredes összetartozásának ma is élő tanúja.¹⁶⁷

Létrehozták a Tokaj Világörökség Egyesületet, melynek célja a Tokaji Történelmi Borvidék világörökségéhez tartozó területek értékeinek megtartása, megfelelő fejlesztése, a világörökség rangjának és követelményeinek való megfelelés érdekében a kezelési terv betartása és betartatása. A turizmus és egyéb gazdasági tevékenységek olyan jellegű fejlesztésére való törekvés, hogy azok a világörökség értékeinek megóvását, fenntartását eredményezzék.¹⁶⁸ Az Egyesület szervezetén belül szakmai szervezeteket hoztak létre, melyek

¹⁶⁶ <http://www.tokajhegyalja.hu/>

¹⁶⁷ Szabó A. E.: Tokaj-Hegyalja, mint a Világörökség része. Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai 8. , Bíbor Kiadó, Miskolc, 2007. 432. p.

¹⁶⁸ http://www.tokajvilagorokseg.hu/index.php?i=3_2

célja az átfogó és hatékony szakmai munka megalapozása. A szakmai bizottságok a következők:

- Mezőgazdasági;
- Táj- és természetvédelmi;
- Környezetvédelmi, infrastrukturális, közlekedési;
- Települési és építészeti;
- Turizmus;
- Oktatási és kulturális;
- Reklám és marketing bizottság.¹⁶⁹

A világörökségi cím elnyerése új lehetőségek kihasználását jelenti, de ugyanakkor új kötelezettségeket és korlátozásokat is.

Milyen új lehetőségeket és hatásokat eredményezhet Tokaj-Hegyalja életében?

- A térség ismertsége növekedhet, aminek hatására nőhet a turistaforgalom.
- A turisták összetételében változás állhat be, ugyanis többnyire igényesebb turisták látogatják a világörökségi helyszíneket.
- Az infra- és szuperstruktúra fejlesztése elkezdődhet, ugyanis a világörökségi helyszínek esetében fokozott figyelmet kell fordítani az adott terület infrastrukturális hálózatának minőségi szintre való emelésére. Azzal, hogy egy régiót világörökségi helyszínné nyilvánítanak, hazai és nemzetközi elismerésre egyaránt szert tehet. Ennek következtében megnőhet a térség turistaforgalma.
- A védett értékeknek, hagyományoknak be kellene épülniük a helyszín gazdaságába.
- A helyi identitástudat erősítése, a lakosság bevonása az egyes fejlesztésekbe.

III. RÉGIÓMARKETING JAVASLATOK A CINQUE TERRE MODELL ADAPTÁCIÓJA ALAPJÁN

„Az UNESCO világörökségi státuszának potenciális társadalmi-gazdasági hatásának kutatása és elemzése” című tanulmányban bemutatott Cinque Terre modell alapján vizsgáltam meg a Tokaj-Hegyalja fejlesztésében rejlő lehetőségeket.

A Világörökségi Listára 1997-ben került fel Portovenere, Cinque Terre és a szigetek (Palmaria, Tino és Tinetto). Alapvetően a Nemzeti Park és a világörökségi helyszín védelmére fókuszáltak, ahol egy egyedülálló mezőgazdasági táj megőrzése mellett a társadalmi-gazdasági haladás is biztosított.

Cinque Terre egyedülálló teraszos domboldalai alkalmasak a szőlők, olajbogyók, gyógynövények és citromok termelésére. A meredek, erdős sziklafalakat az itt élő emberek az elmúlt 1000 év alatt megművelt teraszokká alakították. Verejtékes munkával közel 7000 kilométernyi terméskőfalat építettek. A part felett elhelyezkedő, tengerre néző falvak a domboldalakon fekszenek. A 20. század nagy részében Cinque Terre stabil és történelmileg elszigetelt régiójának a népessége meredek hanyatlásnak indult. A népesség 1951-től 2008-ra kb. 8.000 főről kb. 4.500 főre csökkent. Az 1960-as és 1970-es években a helyi népesség Milánó, Genova és Róma városába vándorolt egy jobb életszínvonal elérésének vágya miatt. Az 1980-as években a helyi és a nemzeti kormányok felismerték a vidék által nyújtott értékeket, és annak közösségét fenyegető társadalmi és gazdasági válságot. Cinque Terre és Portovenere sikeresen lobbizott azért, hogy világörökségi helyszínekké váljanak. 1997-ben kultúrtájként felkerült a Világörökségi Listára, majd 1999-ben következett a terület Nemzeti Parkká történő kinevezése.¹⁷⁰

¹⁶⁹ Szabó A. E.: Tokaj-Hegyalja, mint a Világörökség része. Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai 8. , Bíbor Kiadó, Miskolc, 2007. 433. p.

¹⁷⁰ <http://www.lakeswhs.co.uk/documents/WHSTheEconomicGainFinalReport.pdf>

Tokaj-Hegyalja szintén rendelkezik/rendelkezett teraszos domboldalakkal, amelyek kivételes szőlőtermesztést tettek, és néhol a mai napig lehetővé tesznek. Az 1890-as filoxeravész követően a szőlők művelésében új technológiák jelentek meg. A filoxéra által okozott szőlők kihalása következtében a teraszok műveletlenül maradtak, és mára jelentős részük tönkrement. Mivel a teraszok helyreállítása költséges és időigényes, ezért az alacsonyabb területek kerültek megművelésre. Ma már csak néhány I. osztályú területen találkozhatunk ezen művelési móddal, például a Szarvas, az Úrágya vagy a Szent Tamás dűlőben. Ezen területek egyre inkább felértékelődnek, bár a kézi művelés folyamatosan háttérbe szorul. Sokan felismerik ennek a művelési módnak az előnyeit a nehezebb, kézi művelés ellenére is. Ugyanis ezeken a területeken – amennyiben jól művelik őket – sokkal magasabb minőségű szőlőt lehet termelni, amely megfelelő szakemberek munkájának köszönhetően sokkal magasabb minőségű bort ad. A még meglévő teraszos szőlőterületek Tokaj-Hegyalja sajátos képét mutatják. Ezért különösen fontos a sok elhanyagolt szőlő ismételt megművelése. Mára a legtöbb, valaha teraszos terület cserjésedésnek indult, és már a teraszos domboldalak formája is nehezen látható. Véleményem szerint érdemes lenne a teraszok helyreállítására fókuszálni, úgy ahogyan az Cinque Terre-n is történt, ugyanis a stakeholderok a teraszok helyreállítását tartották az egyik legfontosabb feladatuknak. A Nemzeti Park 2000-ben elindított egy olyan programot, amely arra buzdítja a műveletlen teraszok tulajdonosait, hogy kössenek egy megállapodást a Nemzeti Parkkal arra vonatkozóan, hogy a földjeiket 20 éven keresztül a szövetkezetek tagjaival műveltessék. A program arra biztatja a földműveseket és a diákokat, hogy a földeket művelésre alkalmassá tegyék, állítsák helyre a kőfalakat, és térjenek vissza az ezen a területen történő termelésre. Jelenleg Hegyalja legértékesebb dűlői közül sok műveletlen. Ezek és a telepítetlen területek betelepítése a 479/2008/EK rendelet értelmében 2015. december 31-ig tilos.¹⁷¹

Cinque Terre-ben a világörökségi helyszín státusz és a Nemzeti Park azért volt felelős, hogy elősegítsék a terület nemzeti és nemzetközi szintre emelését. A kezdeményezések egymás javára szolgáltak. A megvalósított Nemzeti Park-státuszt elősegítette a korábbi világörökségi helyszín kijelölés. A Nemzeti Park-státusz az elmúlt évtized folyamán fontos volt a fejlesztések szempontjából. A világörökségi helyszín és a Nemzeti Park a kezdetektől a középpontba helyezte az emberiség által formált táj helyreállítását és megőrzését.¹⁷²

Itt fontos megjegyezni, hogy Tokaj-Hegyalja olyan kultúrtájként került fel a Világörökségi Listára, amely az ember és a természet szoros kölcsönhatásaként alakult ki.

Ha a világörökségi helyszínek a bekövetkező társadalmi-gazdasági hatásokra akarnak koncentrálni, akkor a kezdetektől világossá kell válnia a kiemelkedő egyetemes értékek (OUV: Outstanding Universal Value) örökségének, a társadalmi-gazdasági rendszer közötti kapcsolatoknak és ezek támogatásának szükségessége. A Cinque Terre-n a befektetők tisztában vannak azzal, hogy a világhírű tájuk egy tradicionális mezőgazdasági társadalmi-gazdasági rendszer túlélése miatt került felszínre és maradt fenn. Mindenki fő célja a mezőgazdasági gazdasági rendszer megőrzése és támogatása. Továbbá a Cinque Terre Nemzeti Park egyik képviselője három általános célt fogalmazott meg. Ezek a célok Tokaj-Hegyalja céljai között is megtalálhatóak, de a megvalósításukhoz alapvető fontosságú eszközök szükségesek.

1. A művelés költségeinek csökkentése → Az egykori teraszok helyreállítása
2. A termékek minőségének javítása → A tokaji borok (tokaji borkülönlegességek és fajtaborok), a turizmus és a vendéglátás minőségének javítása

¹⁷¹ A Tanács 479/2008/EK rendelete (2008. április 29.) a borpiac közös szervezéséről, az 1493/1999/EK, az 1782/2003/EK, az 1290/2005/EK és a 3/2008/EK rendelet módosításáról, valamint a 2392/86/EGK és az 1493/1999/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről

¹⁷² <http://www.lakeswhs.co.uk/documents/WHSTheEconomicGainFinalReport.pdf>

3. A helyi termékek nemzetközi hírnevének fejlesztése → Helyi termékek előállításának és értékesítésének támogatása

Cinque Terre, mint világörökségi helyszín és Nemzeti Park a kezdetektől lehetőséget biztosított arra, hogy az egész világra kiterjedő ismertsége egyre nagyobb tért hódítson. A világörökségi helyszín státuszt és a Nemzeti Park mivoltát eszközként használja a kitűzött céljai eléréséhez. Tokaj-Hegyalja számára a világörökségi helyszín státusza – amelynek előnye eddig szinte kihasználatlan volt – lehetőséget nyújt a fejlődéshez, és eszközként szolgálhat a borvidék versenyképessé tételéhez.

Az 1990-es évek közepén Cinque Terre helyi stakeholderei úgy döntöttek, hogy összefognak a gazdasági fejlődés érdekében. Az ilyen jellegű összefogás hiányzik a borvidék életéből. Sajnos nincs összefogás sem a települések között, sem az egyes szervezetek között.

Cinque Terre világörökségi helyszín státusza egy pozitív változás katalizátoraként értelmezhető. Ez a változás különösen szembetűnő volt arra való tekintettel, hogy magasabb minőségi termékeket termelt és szolgáltatásokat vitt piacra. Cinque Terre javára szolgált az autentikus helyi élelmiszeripari termékek iránti nemzetközi érdeklődés növekedése. Érdemes lenne Tokaj-Hegyalja márkáját kialakítani, amely a helyi termékek márkájaként funkcionálna. A helyi termékek esetén gondolok a lekvárookra, befőttekre, házi szörpökre, házi sajtokra és egyéb tejtermékekre, mangalica termékekre, pálinkára vagy akár borecetre. Ezek árusítása olyan Turisztikai Információs Központokban valósulna meg, ahol kizárólagosan ezek vásárolhatóak meg, illetve ki lehetne alakítani kisebb delikátesz boltokat, szintén a helyi termékek értékesítésének támogatására. A magánvállalkozásokat kellene támogatni, és lehetőséget biztosítani a fejlődésükre. Természetesen ehhez a megfelelő jogi keretek megteremtése szükséges, ugyanis a jelenlegi szabályozás nem könnyíti meg az ilyen jellegű kisvállalkozások működését.

Az UNESCO nem engedélyezte a WHS márka kereskedelmi termékek reklámjaiban történő használatát, így a Cinque Terre Nemzeti Park minőségi márkába fektetett, amelyen a Nemzeti Park logót használják, mint a termék kereskedelmi azonosítóját. Ez utal az egyediségre, a hitelességre és a származásra. Ezt a márkát csak minőségi termék megjelölésére használják, amelyeket Turisztikai Információs Központokban árultak. Kétségtelenül ez kiváló termékeket, ügyes marketinget és más támogatási struktúrák körét igényli. A fokozott nemzetközi média és látogatói figyelem ösztönzőleg hatott a magas minőségű termékek jobb promóciójára. A jelentős stakeholderek és a magánszektor üzletemberei most már elhiszik a világörökségi helyszín státusznak erőteljes társadalmi-gazdasági ösztönző erejét. Cinque Terre stakeholderei azt vallják, hogy a termék-megkülönböztetésen keresztül kell értéket hozzáadni a termékhez. Egy olyan hozzáadott értékkel kell a helyi termékeknek rendelkezniük, amely kizárólag arra a vidékre jellemző, ezáltal megkülönböztetve azt a többi terméktől. Ha a tokaj-hegyaljai borkülönlegességekre gondolunk, ezek az értékek a régió számára adottak, ezen felül a hozzáadott érték a minőség, amely sok esetben még javításra vár.

Cinque Terre egyre inkább oktatási célja az iskolai kirándulásoknak és a diákok is szívesen keresik fel a vidéket. Cinque Terre-ben diákprogramokat és nyári gyakorlati lehetőségeket biztosítanak a diákok számára, ezáltal megszerettetve velük a vidéket. A Nemzeti Park segít a régió előrelépésében azzal, hogy komplex programokat és csomagokat ajánl a látogatóknak, akik elsődlegesen a régió kiemelkedő egyetemes értéke miatt látogatnak Cinque Terre-re.¹⁷³ Hegyalja kínálatából hiányoznak a komplex, minden területre kiterjedő csomagok, holott a lehetőségek tárháza végtelen a bor- és gasztronómia-, örökség turizmustól

¹⁷³ <http://www.lakeswhs.co.uk/documents/WHSTheEconomicGainFinalReport.pdf>

az aktív turizmus bármely formájáig. Ezek egy-egy elemét összekapcsolva a látogatók igényei szerint kellene kialakítani a komplex csomagokat.

Cinque Terre-ben sok fiatal szakember dolgozik a turizmusban – marketing, kiskereskedelem, termékfejlesztés és termelés területén – és a legtöbben meggyőződtek arról, hogy ez radikális pozitív változás a 20 évvel ezelőtti társadalmi-gazdasági helyzethez képest. A fiatalok művelik a földeket, és olyan termékeket termelnek, amelyek egyre nagyobb sikerre tesznek szert. A népesség hanyatlását megállították. A teraszok elhanyagolását lelassítják, vagy visszafordítják. A fiatalok nem mennek el a területről dolgozni, ahogyan régen tették.¹⁷⁴

A hangsúly a struktúrákba, lehetőségekbe, termékekbe és márkákba való befektetéseken van. A Cinque Terre a tradicionális értékeinek megóvására fókuszál, azokra az értékekre fektet hangsúlyt, amelyekkel rendelkezik, ezáltal kihasználva a termékek által nyújtott lehetőségeket. A Cinque Terre-i Nemzeti Park létrehozása és a világörökségi helyszín státusz lehetővé tette az agroturizmus kibontakozását, a megműveletlen földek kultiválását, és ennek köszönhetően a világörökségi címmel kitüntetett, védett teraszos hegyoldalak helyreállítását. A terület célkitűzése a fenntartható, a tájat nem túlterhelő minőségi turizmus körülményeinek megteremtése.¹⁷⁵ Ehhez a következő értékek állnak az egyes helyszínek rendelkezésére.

1. sz. táblázat:
Cinque Terre és Tokaj-Hegyalja értékei

ÉRTÉKEK	CINQUE TERRE	TOKAJ-HEGYALJA
A világon egyedülálló termékek	-	+
Különleges mikroklíma	-	+
Munkahelyteremtés megvalósítása	+	-
Népességcsökkenés megállítása	+	-
Saját márkák	+	-
Szervezetek és települések közötti összefogás	+	-
Teraszos domboldalak	+	+
Világörökségi helyszín státusz	+	+

Cinque Terre fejlődése követendő példát mutathat Tokaj-Hegyalja számára. Érdemes megfontolni Cinque Terre stratégiáját és a céljai megvalósításáért tett lépéseket. Cinque Terre esetéből le lehet vonni néhány olyan következtetést, amely a Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék számára is releváns és példamutató lehet. Ezek a következők:

- A meglévő értékek megőrzésére, fenntartására kell alapozni, jelen esetben a meglévő kulturális, szőlőtermesztési és borkészítési hagyományokra;
- A gasztronómiai kínálat javítása, bővítése;
- A terület adottságai alkalmasak az aktív turizmus (víziturizmus, kerékpáros turizmus, természetjárás, kempingezés), az örökség turizmus (falusi turizmus, bor-

¹⁷⁴ <http://www.lakeswhs.co.uk/documents/WHSTheEconomicGainFinalReport.pdf>

¹⁷⁵ <http://www.lakeswhs.co.uk/documents/WHSTheEconomicGainFinalReport.pdf>

és gasztronómia turizmus, lovas turizmus) és a kulturális turizmus különböző formáinak megvalósítására;

- Minőségi borkészítésre és vendéglátásra törekvés;
- Infra- és szuperstrukturális fejlesztések szükségessége;
- A turisták minél jobb és szélesebb körű tájékoztatása;
- Az egyedi kínálat hangsúlyozása;
- Komplex szolgáltatást nyújtó látogatóközpontok kialakítása;
- Élményszerzés maximalizálása;
- A települések és a szervezet közötti szilárd térségi együttműködés, összefogás és erős marketing szükségessége.

Ezek nélkül nem lehetséges a célok elérése, a társadalmi-gazdasági fejlődés és a térség versenyképességének biztosítása.

IV. A RÉGIÓMARKETING CÉLRENDSZERE

„Az UNESCO világörökségi státuszának potenciális társadalmi-gazdasági hatásának kutatása és elemzése” című tanulmány a világörökségi helyszínek négy alaptípusát különbözteti meg aszerint, hogy mit jelent a világörökségi helyszín státusz a társadalmi-gazdasági terminusban.

1. **„Celebration” kijelölés** – a világörökségi helyszín státusz egyfajta jutalomként, ajándékként jelenik meg. Ezekben a helyszíneken nem használják ki teljes mértékben a társadalmi-gazdasági fejlődés nyújtotta lehetőségeket, hiszen számukra maga a világörökségi helyszín státusz elérése volt a jutalom, a cél.
2. **„SOS” kijelölés** – sok terület azért vált világörökségi helyszínné, mert az ott meglévő értékek veszélybe kerültek, és megőrzésük más módon nem volt megvalósítható. A világörökségi helyszín státusza felhívja a világ figyelmét a veszélyeztetett helyszínekre. Ezekben a helyszíneken az örökség megvédése a legnagyobb és talán az egyetlen cél.
3. **Marketing/minőségi logó/márka alapú kijelölés** – a kisebb helyszínek között született meg az a felismerés, hogy a világörökségi helyszín státusz kijelölés olyan értékkel bír a terület számára, amelyre magas minőségű márkaként erős marketing-tevékenységet építhetnek. Ezeket a gazdasági és társadalmi fejlődés adta lehetőségeket a helyszínek a turizmus fejlesztésére és felvirágoztatására fordítják.
4. **„Helyi fejlesztések” katalizátora** – a világörökségi helyszín státusz elnyerése az elmúlt két évtized folyamán a figyelem központjába került helyszínek kis közösségeinél – erőteljes új identitást és akcióprogramokat adva annak – a gazdaság fejlesztési katalizátoraként működött. Csak ezen helyszínek koncentrálnak a társadalmi-gazdasági hatások által nyújtott lehetőségekre, amely által alapvető változást érhetnek el a közösségekben és a helyszíneken.

A tanulmányban bemutatott helyszínek nagy része a harmadik és negyedik kategóriába sorolható. Az első két kategóriában a világörökségi helyszín státusz hangsúlya inkább a megőrzésre, mintsem létrehozásának közvetlen társadalmi-gazdasági hatások elérésére irányul.¹⁷⁶

¹⁷⁶ <http://www.lakeswhs.co.uk/documents/WHSTheEconomicGainFinalReport.pdf>

Tokaj-Hegyalja esetén szintén a harmadik és negyedik kategória bír jelentőséggel. A Marketing/minőségi logó/márka kijelölés és a „Helyi fejlesztések” katalizátora csoportok összevonásával a borvidék helyi termékmárka katalizálta fejlesztés által indulhat el a társadalmi-gazdasági fejlődés útján.

A célokat általános és speciális célként határoztam meg. Ezek a következők:

Stratégiai cél: A Tokaj-hegyaljai borvidék világörökségi helyszín térség- és gazdaságfejlesztése

Általános célok:

1. Helyi („bor-vidék”) márka és világörökség státusz katalizálta fejlesztés
2. Tudatformálás
3. A borvidék versenyképességének növelése
4. A borvidék kiemelkedő egyetemes értékeinek védelme, megőrzése, fenntartható fejlődése, környezeti fenntarthatóság, biológiai sokféleség, tájfenntartó mezőgazdaság

Speciális célok, amelyek az általános célok megvalósítását segítik:

A régió fejlesztésére vonatkozó célok:

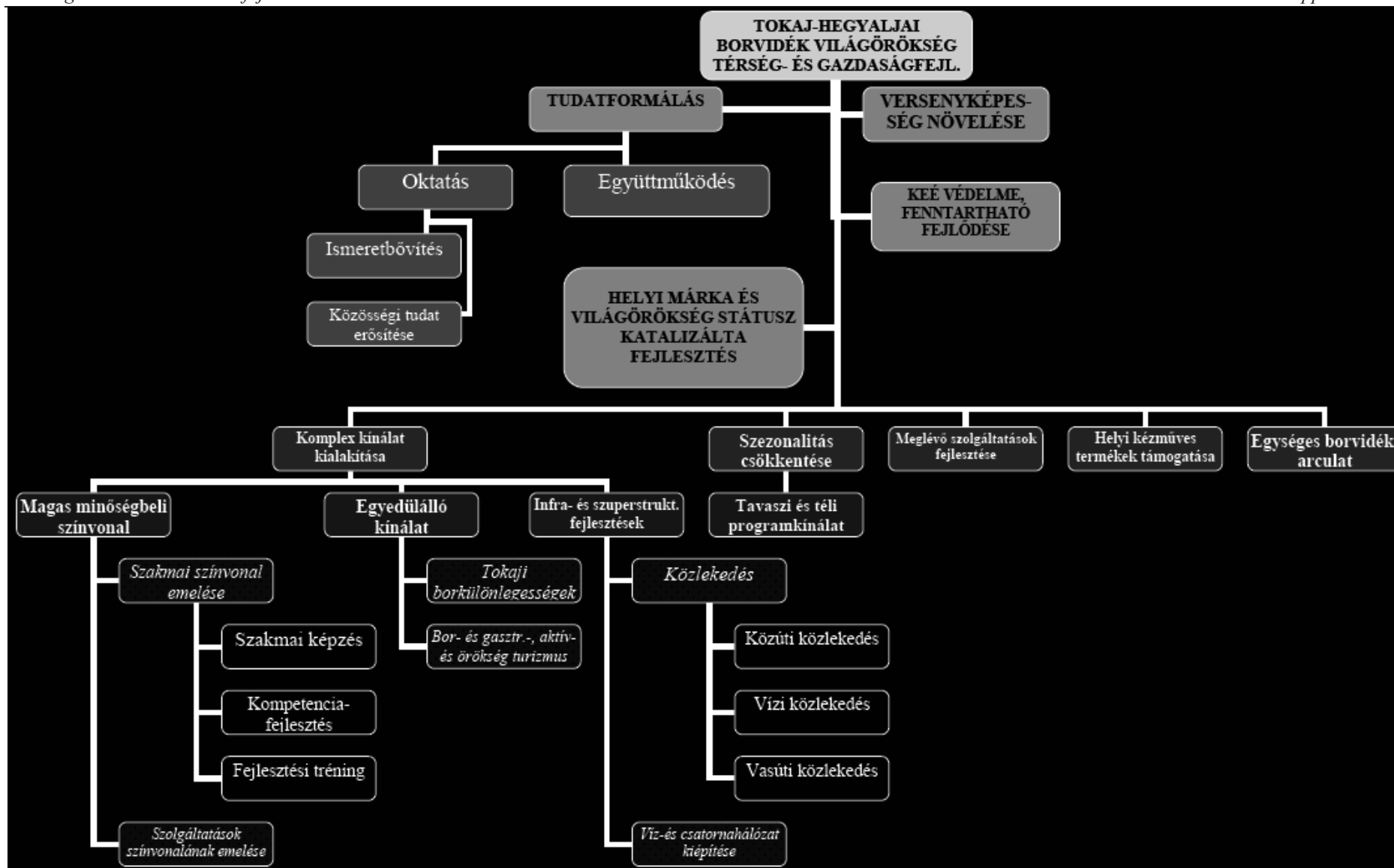
1. A régió települései és szervezeti közötti együttműködés
2. Diplomások régióon belül tartása, értékes munkaerő vonzása a borvidékre
3. Tokaj-Hegyalja fejlesztési és munkahelyteremtő programjainak kidolgozása
4. Egységes borvidéki arculat kialakítása
5. Szervezeti struktúra átalakítása
6. Komplex kínálat kialakítása
7. Szezonális csökkentése
8. Infra- és szuperstrukturális fejlesztések

Bor- és gasztronómiaturizmussal kapcsolatos célok:

1. Helyi kézműves termékek előállításának és értékesítésének támogatása
2. Meglévő szolgáltatások fejlesztése
3. Minőségi borkészítésre és vendéglátásra törekvés
4. Az egyedülálló borvidék jelleg erőteljesebb hangsúlyozása
5. Gasztronómiai kínálat javítása, bővítése

Örökségturizmushoz kapcsolódó célok:

1. A világörökségi helyszín státusz tudatosítása a lakosságban és a látogatókban
2. A világörökségi helyszín státusz nyújtotta előnyök kihasználása
3. Az örökségturizmus ágai által nyújtott lehetőségek kihasználása

1. ábra: Tokaj-Hegyalja fejlesztési célrendszere
forrás: saját szerkesztés

Az előző fejezetben bemutatott célok megvalósítására az alábbi lehetőségek állnak a borvidék rendelkezésére.

A borvidék életében a legfontosabb stratégiai cél a **Tokaj-hegyaljai borvidék világörökségi helyszín térség- és gazdaságfejlesztése**. A terület és a közösség gazdasági fejlesztésére helyezett hangsúly a szervezeti struktúra átalakításával, sajátos kommunikációval, a világörökségi státusz középpontba helyezésével, az örökség és a gazdasági fejlődés – amely a turizmus fejlesztése által érhető el – párosításával valósítható meg. A borvidéknek érdemes kidolgoznia egy gazdasági fejlesztési tervet, amely egyrészt a tokaji borra, másrészt a világörökségi státuszra épít. Érdemes létrehozni egy koordináló menedzsment csapatot, akinek a közösség érdekei a legfontosabbak. Olyan befektetésekre lenne szükség, amely által a szakértői támogatás, a kulturális feltérképezés, marketing, márkázás, értelmezés, a célállomások fejlesztése, illetve a Tokaj-hegyaljai termékek minősége biztosítva van. Ezekre lehetne a befektetéseket alapozni. A világörökségi helyszín státuszt kihasználva több látogatót lehetne a területre vonzani, a komplex ajánlatokkal pedig az egyéb igényeit is ki lehetne elégíteni, gondolva itt a különböző turisztikai igényekre. Ezáltal a turista több helyre ellátogatna, és több pénzt költene a térségben.

A helyszín kiemelkedő egyetemes értékeinek védelme, megőrzése és fenntartható fejlődése jelentős szereppel bír. Az értékek megőrzése és védelme nélkülözhetetlen a világörökségi státusz megtartásához és a turizmus fejlesztéséhez. Ezen a borvidéken elsősorban a borkészítési technológia, a hagyományok, tradíciók, szokások főként a környezet adottságait és a kulturális jelleget használják ki. Ha ezek sérülnének, visszafordíthatatlan károk keletkeznének a szőlészet és borászat területén. A fenntartható fejlődés kialakulásában a borvidék és az ágazat is érdekelt. **A környezeti fenntarthatóság, biológiai sokféleség, tájfenntartó mezőgazdaság** érdekében olyan kooperatív szervezetet kell létrehozni, amely olyan mezőgazdasági rendszereket támogat, amelyek hozzájárulnak az egyedülálló táj megőrzéséhez, az egyedülálló szőlőterületek fenntartásához és megőrzéséhez. A régió természeti környezetének köszönhető gazdasági haszon növelésére kell koncentrálni. Ez kétféle szőlőtermesztési módszerrel lenne megvalósítható. Az egyik, azon területek újrakultiválása, amelyek első osztályú területeknek számítottak, de jelenleg műveletlenek. Vissza kellene állítani a teraszos szőlőművelést a magasabban fekvő területeken, kihasználva ennek a művelésmódnak az előnyeit, koncentrálni az ezekről a területekről származó minőségi borok készítésére. Az alacsonyabban fekvő területeken a mennyiségi szőlőtermelésre lehetne fókuszálni oly módon, hogy a gazdálkodók összefogásával, egységes növényvédelemmel, a gépek modernizálásával, megfelelő gépesítéssel olcsóbban lehetne szőlőt termesztetni és bort előállítani, ami által a borvidék versenyképesebbé válhatna a nemzetközi piacokon.

A célok eléréséhez vezető út első lépése a borvidék, majd az ország lakosságának **tudatformálása**. Az itt élőkben tudatosítani kell a borvidék jelentőségét és értékeit, melynek következtében világörökségi helyszínné nyilvánították. Fel kell ismerni az ezáltal kapott lehetőségeket, amelyeket védeni kell. A tudatformálás első lépcsője az oktatás. Az iskolai oktatásban – legalább regionális szinten, ha nem is országos szinten, de minden világörökségi helyszínen – helyet kellene kapnia a világörökségre és a Tokaji borvidékre vonatkozó ismereteknek. Ezeket, mint megőrzendő értékeket, és nem utolsó sorban, mint jövőbeni lehetőséget kell hangsúlyozni a diákok számára. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény legújabb koncepciója szerint az oktatás részévé kell tenni az alapvető pénzügyi ismeretek, az egészséges életmódra és a közúti közlekedésre vonatkozó ismeretek tanítását. A törvény újrakodifikálásával most lehetett volna az iskola fekvése szerinti régió regionális ismereteinek oktatását is törvénybe foglalni, akár más tantárgy keretében is. Ahhoz, hogy mindenki tisztában legyen, és ki tudja használni a térség által nyújtott lehetőségeket, hozzá tudjon járulni a régió társadalmi-gazdasági fejlődéséhez, ismernie és becsülnie kell a térséget.

A cél az, hogy a lakosság és a látogatók egyre tudatosabbak, megértőbbek legyenek a világörökségi helyszín és a borvidék értékeivel szemben, és elismerjék azokat az összehangolt cselekvés és történelmi környezet védelme és hangsúlyozása érdekében. Tudatosítani kell bennük azt, hogy egy olyan világörökségi helyszínen élnek, ahol a világon egyedülálló oltalom alatt álló eredetvédett borokat készítenek. Tudatosítani kell a helyi lakosságban azt, hogy a hagyományaik, egyedi értékeik tudatos hasznosításán keresztül a régió bevételhez jutna, és ezek a bevételek hozzájárulnak az értékek megőrzéséhez. Arra a polgári önértékre és a közösségi bizalomra kell építeni, amely az oktatáson keresztül kezdett el formálódni és a fejlődő imázs kiépítése során eredményezett pozitív társadalmi-gazdasági hatásokat. Ilyen hatás lenne például a diplomások borvidéken belül tartása és az értékes munkaerő vonzása. Ezáltal csökkennének az értelmiség elvándorlását kiváltó tényezők, és növekedne a régió lakosságmegtartó ereje. A legtöbben sajnos nincsenek azzal tisztában, hogy milyen jelentőséggel bír a borvidék számára a turizmus. Tudatosítani kell a közösségben annak fontosságát, hogy a kedves, segítőkész, mosolygós emberek milyen befolyással vannak a borvidék imázsára.

Tokaj-Hegyalja fejlesztési és munkahelyteremtő programjainak kidolgozása és megvalósítása kapcsán a borvidék hírnevének fejlesztésében alapvető szerepe van a magas életszínvonalnak és a dinamikus fejlődésnek. Az egyének, családok, kis- és középvállalkozások vagy akár multinacionális cégek befektetési döntései egyre inkább a helyszín által nyújtott életszínvonalon, a térség hírnevén alapulnak. A munkahelyteremtés a vidékfejlesztés és a helyi lakosság megtartásának szempontjából is fontos. A hangsúly a lakók életkörülményeinek fejlesztésén van. A cél az, hogy a térség sokkal élhetőbb legyen, mely itt tartja a népesség külföldre vágyó részét, és új embereket vonzzon munkalehetőségek és jobb élet reményében. A turizmusban dolgozók ösztönzésére van szükség ahhoz, hogy tisztában legyenek a szolgáltatások minőségének fontosságával. Naprakésznek kell lenniük az esetleges piaci változásokra, a változó látogatói igények kielégítésére. Folyamatosan fejleszteniük kell a szakmai ismereteiket és az általuk nyújtott szolgáltatások körét. **A turisztikai területen dolgozók szakképzettségi színvonalának emelésére is kell fókuszálni.** Mindenképp nagy hangsúlyt kell fektetni a szolgáltatók, illetve a turizmus bármely ágazatában dolgozók szakmai fejlesztésére. Ezt már a felsőoktatás folyamán el kell kezdeni. Olyan szakembereknek kell kikerülniük az egyetemekről, főiskolákról, akik tisztában vannak a munkájuk jelentőségével, és minden erejükkel arra koncentrálnak. Ehhez szükséges lenne az oktatási rendszer átalakítására, amely nagyobb hangsúlyt fektet a gyakorlati és nyelvorientált oktatásra. Azon alkalmazottak számára, akik már a turizmusban dolgoznak, biztosítani kell a továbbképzések lehetőségét. A borvidék sikere a dolgozók egyéni szakmai kompetenciáján múlik. Ezért folyamatosan biztosítani kell minden alkalmazott számára a fejlődést, a karrierépítést szakmai és fejlesztési tréningek szervezésével. A célok végrehajtásának egyik legfontosabb sikertényezője a szakmailag jól képzett, motivált, a borvidékkel szemben teljes mértékben elkötelezett munkaerő és annak biztosítása. Ennek érdekében szakmai képzéseken, egyéni és csoportos kompetenciafejlesztésen kellene részt venniük a munkavállalóknak.

Elengedhetetlen a turizmus szereplői közötti **együttműködések** erősítése, az egységes szakmai szervezet létrehozása és a települések közötti kooperáció. A településeknek, önkormányzatoknak össze kell fogni, hogy képesek legyenek az egyes, rájuk jellemző kulturális-turisztikai elemek mellett komplex szolgáltatási csomag nyújtására is. Így nagymértékben megnő az esély a fajlagos bevételek és a kapacitáskihasználtság javítására, ezáltal a turizmus fellendülése tényleges nyereséget hoz a résztvevő partnereknek, a térségben működő éttermeknek, szálláshelyeket üzemeltetőknél, az itt tevékenykedő borászatoknak és cégeknek. Önmagában a települések összefogása kevés a turisztikai kereslet fellendítéséhez. Szükség van a szolgáltató szektor részéről egy nagyfokú együttműködésre és kooperációs hajlandóságra. Jelenleg a turizmus egyes formái külön utakon járnak. Az elmúlt évben

létrejött Turisztikai Desztináció Menedzsment (TDM) szervezetekhez nagy reményeket fűznek az egyes szolgáltatók és a szakemberek is, habár sokszor a helyiek sem látják át a szervezetirendszer egészét.

Az összefogás megteremtése után ki kell alakítani egy közös és átfogó programkínálatot, amely egyik településről a másikra „továbbcsábítja” a látogatót ezzel ösztönözve arra, hogy minél több időt töltsön a térségben, és ennek következményeként a pénzköltési hajlandósága is megnövekedjen. Az együttműködés kapcsán olyan tájékoztató-szolgáltató pontok létesítésére lenne szükség, amelyek mind a világörökségre, mind a bor- és gasztronómiaturizmusra, az aktív- és a kulturális turizmusra vonatkozóan szolgáltatnak információt a látogatók számára. A jelenlegi szervezetek vezetőinek összefogása, érdekellentéteinek háttérbe helyezése indíthatna el a borvidék életében egy pozitív változást, amely előrevinné a térséget. A borvidék előrehaladásához hosszú távú tervek szükségesek, amelyek megvalósításához elengedhetetlen a szakemberek következetessége és kitartása.

Tokaj-Hegyalja versenyképességének növelésének elérése csak abban az esetben lehetséges, ha a szolgáltatások szakmai és minőségi színvonala jelentősen emelkedik, és a felvázolt célok megvalósítására törekedünk. Versenyelőnyre a magas minőségi színvonallal és az egyedülálló kínálattal lehet szert tenni.

A helyi („bor-vidék”) **márka és a világörökségi státusz katalizálta fejlesztés** megvalósításához a borvidéknek speciális célokat kell véghezvinnie. Ehhez szükséges Tokaj-Hegyalja **egységes arculatának** kialakítása. Az arculat kialakítása során a régió egyediségére, kiemelkedő egyetemes értékeire kell felhívni a látogatók figyelmét, valós képet kell a borvidékről közvetíteni.

Az egyes turisztikai termékekkel kapcsolatban szinte mindig az a legfontosabb kérdés, hogy a fogyasztók szervezett csomagokat vásárolnak, vagy teljesen önállóan szervezik meg utazásukat. Érdemes több napos programcsomagokat ajánlani az ide látogatók részére, akik így megismerhetik a térség nyújtotta lehetőségeket. Emellett lehetőség van az egyedi programok választására is azon látogatók számára, akik nem szeretnék egy csomagot megvásárolni. Nélkülözhetetlen egy saját, Tokaj-Hegyaljára összpontosító honlap létesítése, amely nagy hangsúlyt fektet a hungarikumoknak számító tokaji borokra és a borvidék világörökségi helyszín státuszára. A terület jövője szempontjából alapvető a turisztika és idegenforgalom fejlesztése, különösképpen a bor-, gasztronómia-, örökség-, aktív- és falusi turizmusé. A versenyképesség növeléséhez szükséges a **komplex kínálat kialakítása**. A borvidék kiválóan alkalmas aktív-, örökség- és kulturális, bor- és gasztronómiaturizmusra, de ehhez meg kell teremteni az infra- és szuperstrukturális feltételeket. Fő szempont az élményszerzés növelése a meglévő adottságok kihasználásával. Azon kínálati elemeket kell integrálni, amelyek a térséget képviselik. Így például a tokaji borkülönlegességek, a világörökségi kultúrtáj, az aktív turizmus különféle lehetőségei, mint a vízi turizmus, kerékpáros turizmus, természetjárás, kempingezés stb.. A közlekedési infrastruktúra jelentős fejlesztésre szorul mind a közúti, vasúti és vízi közlekedés esetén. A vasúti közlekedés esetén javítani kell az egyes városok, falvak közötti közlekedést. Amennyiben ez nem oldható meg, például Sárospatak és Tokaj között, a vízi közlekedésre kellene a hangsúlyt fektetni akár vízi taxi szolgáltatással. Az 1980-ban megszüntetett Hegyközi kisvasút eredeti nyomvonalának újjáépítése és Tokajig történő kiépítése is megfontolandó ötlet lehet. A Tokaj-Hegyalját behálózó kisvasút személy- és teherszállításra egyaránt alkalmas lenne. A főbb látnivalókhöz szárnyvonalakat lehetne kiépíteni, mint például a sátoraljaújhelyi libegőhöz, vagy a Kopasz-hegyen lévő adóhoz. A közutak állapota nem megfelelő, így azok minőségi javításán kellene elsőként dolgozni. Ugyanakkor a közúthálózat jobb kiépítése is megvalósításra vár. Ahhoz, hogy a kisebb falvak is részt vehessenek a turizmus által a térség fejlesztésében, ezt mihamarabb meg kellene valósítani. Jelentős javulásnak tekinthető a Miskolcig tartó autópálya, amely nagyban könnyíti a térség megközelíthetőségét. A kerékpárutak kiépítése is

várat magára, holott a régió éghajlata és domborzati lehetőségei alkalmasak lennének a turizmus e formájára is. A vízi infrastruktúra kiépítése a vízi turizmus fejlesztéséhez járulna hozzá. Ki lehetne építeni a folyókon úgynevezett úszóházakat, amelyek apartmanként is szolgálhatnának. A Tisza és Bodrog folyóink kiválóan alkalmasak a vízi sportok üzésére. Ehhez vízi központokat, bázisokat kellene építeni a folyók mentén, amelynek a fő tevékenységi köre a vízi eszközök kölcsönzésére irányulhatna.

A komplex kínálat kialakításával lehetőség nyílna a **szezonális csökkentésére az év különböző időszakához illő turisztikai kínálat kialakításával**. A nyári és az őszi programok mellett a tavaszi és téli programkínálat kiszélesítésére lenne szükség. A tavaszi szezon alkalmas a kerékpáros turizmusra, a nyarat megelőző programokra, a téli szezon pedig a konferenciaturizmus, havas programok, mint például a sielés, korcsolyázás vagy a vadászturizmus ideje. Ezen szezonok intenzív reklámozására van szükség. Továbbá hangsúlyozni szükséges, hogy a térség a kirándulásokhoz, az aktív turizmushoz, örökségturizmushoz egész évben számos lehetőséget nyújt. Borvidék lévén az érdeklődés emelkedéséhez vezethetne a jellegzetes szőlészeti és borászati munkákhoz, hagyományokhoz, ünnepekhez kapcsolódó rendezvények szervezése, a szőlő- és borkultúra bemutatásához kapcsolódó turisztikai kínálat kialakítása. Tokaj-Hegyalja kínálatának fejlesztése, az adottságok figyelembevételével, mind nemzeti, mind pedig helyi szinten fontos feladat. A Tokaj-Hegyaljához valamennyi településén erősíteni kell a történelmi borkultúrához kapcsolódó arculatot.

Egyre nagyobb szerepe van a komplex szolgáltatók megjelenésének, akik a látogatók számára komplex szolgáltatásokat nyújtanak. Gondolok itt a szállás, étkezés és a borkóstolás lehetőségének hármására, illetve egyéb, a világörökségi helyszínen kínált programok szervezésére. Hiányzik a középréteget kiszolgáló panzió jellegű szállások köre, ahol ez a hármas szolgáltatás együttesen jelen van. Az ilyen típusú vállalkozásokat támogatni és ismertté kell tenni.

A helyi szállodák és a befektetők felismerték, hogy a wellness már kötelező tartozéka a minőségi szállodáknak. A hotelekben az uszodákat és kozmetikai részlegek szolgáltatásait kiegészítették a szőlő és a bor kozmetikai termékekben történő felhasználásával, ezzel is hangsúlyozva az általa hordozott értékeit. Napjainkban is ezt a felső réteget kiszolgáló szállodákba történő beruházások megléte a jellemző.

A már meglévő szolgáltatóhelyek fejlesztése sem elhanyagolható. Többek között javítani és fejleszteni kell a minőséget, a kiszolgálási színvonalat, a közúti elérhetőséget, az infrastruktúrát, a parkolási lehetőségeket szerte a régióban. Mindenképpen erősíteni kell a gasztronómia szegmensét a bor mellett. Az éttermeknek egyfajta minőségi és szemléletbeli változáson kell átesniük. Az éttermeknek és egyéb vendéglátóhelyeknek olyan színvonalúvá kell válniuk, amely megfelel a hazai és a nemzetközi látogatók igényeinek egyaránt. Érdemes olyan étlapokat kialakítani, melyeken az ételhez illő borokat ajánlanak, melyeken a magyar ételek jelennek meg. Fontos az étlap idegen nyelvű változatának elkészítése, ehhez kapcsolódva az idegen nyelven beszélő, illedelmes pincérek alkalmazása. Főként a borvidék borait kell ajánlani, és az étlapon feltüntetni. Az éttermekben dolgozó személyzetnek ismernie kell a borvidék történelmét, az itt készített borokat ahhoz, hogy érdemben el tudják látni a munkájukat, ezzel is hozzájárulva a borvidék hírnevének javításához. Tehát bennük is tudatosítani kell a megőrzendő értékeket.

A látogatók számára látogatóközpontokat kell létrehozni, ahol tájékozódhatnak a borvidék látnivalóiról, értékeiről, tradícióiról. Itt lehetne árusítani azon helyi termékeket, amelyek a térségi márkával vannak ellátva, de ingyenes kiadványok is kaphatóak lennének. A központok olyan diplomás fiataloknak adhatnának munkahelyet, akik nem mentek el a borvidékről, és tenni akarnak annak jövőjéért. A térség sikere attól függ, hogy milyen mértékben tudja az általa kínáltakat megkülönböztetni a nemzetközi és hazai

versenytársaktól¹⁷⁷, miközben fenntartja és megőrzi a borvidék és világörökségi helyszín értékeit.

A helyi, kézműves termékek előállításának, értékesítésének támogatására nagyobb hangsúlyt kell fektetni. Támogatni kell a hagyományos kézműves mesterségek fenntartását, mint amilyen a kihalóban lévő kádár mesterség. Ennek érdekében érdemes egy, a területhez kötődő márkanévet kialakítani ezen termékek számára. A világörökségi címből adódó előnyök érvényesítése a bor mellett más termékekre is lehetséges lenne. Minőségi márka kialakítására lenne szükség, ahol Tokaj-Hegyalja kiépített arculatának logóját használhatnák, amely egyfajta kereskedelmi azonosítóként szolgálna, egyértelműen magyarázva az egyediséget, a hitelességet és a származást. Ezen termékek értékesítésének helyéül szolgálhatnának többek között a kézműves boltok. E cél megvalósítása érdekében nagy változtatáson kellene átesnie a jelenlegi helyzetnek: csökkenteni kellene a művelési és előállítási költségeket, a termékek minőségén javítani kellene, és ezen termékek hírnevét először nemzeti, majd nemzetközi szintre kell emelni.

Mindenképpen szükséges a **világörökségi helyszín státuszt hangsúlyozni**, amely során arra kellene koncentrálni, hogy a terület a magasabb értékű kultúra iránt érdeklődő látogatókat vonzzon. Ez esetben különösen a világörökségi részeket ismerő látogatókra kell gondolni. A látogatókat a terület kulturális és történelmi értékeire alapozva vonzza, és a borvidék világörökségi státusza a történelmi borvidék, hagyományok, tradíciók, a világon egyedülálló borkultúra magas minőségét jelenti a turistáknak, akik enélkül úgy döntenének, hogy más borvidéket látogatnának meg. A világörökségi státuszra, mint védeltséget adó státuszra és az egyedülálló borkultúrára, oltalom alatt álló eredetvédett borokra, borturizmusra erősítő marketingkampány hozzájárulhatna a térség fejlődéséhez. A turisztikai termékeket a látogatók elvárásaihoz kell igazítani: fejleszteni kell a szolgáltatásokat, világörökségi (kultúrtáji) értékeket kamatoztató idegenforgalmi fejlesztéseket kell kezdeményezni, ilyen például a kulturális turizmus és a kapcsolódó kistermelői hálózat megerősítése és továbbfejlesztése. Az évente megrendezett, hagyománnyá vált eseményeket össze kell kapcsolni a világörökség fogalmával. Ki kell emelni azokat az okokat, amelyek miatt világörökségi helyszínné vált a borvidék. Érdemes lenne világörökségi kiállításokat rendezni, vagy a magyar helyszínek kiállítását, esetleg a világörökségi helyszínné vált borvidékek kiállítását, amelyen az egyes borvidékek a sajátosságaikkal, értékeikkel mutatkoznának be. Fel kell ismerni, hogy mi a világörökségi státusz szerepe a terület jelenlegi és jövőbeli identitásában, kiaknázva a már meglévő borturizmus által nyújtott előnyöket, turisztikai infrastruktúrát és az eddig elért eredményeket.

Két kérdést kell figyelembe venni: az egyik az ilyen folyamatokban a magánszektorok számára rejlő lehetőség termékek meghatározására és fejlesztésére vonatkozik, kibontva ezzel azok értékeit; a másik annak a megerősítése, hogy a menedzsment és a szolgáltatás struktúrái a célnak megfelelőek-e.¹⁷⁸

A végső célok eléréséhez jelentős lépéseket kell tenni. Az alapokat kell megerősíteni, és a későbbiekben azokra építkezve kell felemelni a borvidéket. A legfontosabb lépés az itt élők tudatformálása. Amíg ők nem tudják, hogy mit tartanak a kezükben, addig nehéz bármilyen célt elérni. Biztos alapon kell nyugodnia az egyes törekvéseknek, ingoványos talajon sajnos kútba fulladnak, bármilyen jók legyenek.

A világörökségi helyszín státusz egy végcél eszköze lehet, nem pedig maga a végcél. Egy világörökségi terület akkor lehet a leghatékonyabb, ha rendelkezik egy kristálytisza logikával, amely meghatározza az elérendő eredményeket, a világörökségi státusz ezen célkitűzésekben betöltött szerepét és funkcióját, valamint egyértelműen azonosítja a pozitív változáshoz szükséges forrásokat és cselekvéseket.

¹⁷⁷ Dankó L.: Tokaj-Hegyalja örökségturisztikai koncepciója. Kézirat. 2011.

¹⁷⁸ <http://www.lakeswhs.co.uk/documents/WHSTheEconomicGainFinalReport.pdf>

A borvidék életére nagy hatással lehetne a cím elnyerése, olyan társadalmi-gazdasági hatásokat eredményezhetne, mint amelyeket például Cinque Terre életében eredményezett. Sok más világörökségi helyszín felismerte a státusz nyújtotta lehetőségeket, amelyeket meg is tudott ragadni. Ezt kell nekünk is tenni összefogva egy borvidékért, minden lehetőséget megragadva.

IRODALOMJEGYZÉK

- [19.] Dankó L.: Tokaj-Hegyalja örökségturisztikai koncepciója. Kézirat. 2011.
- [20.] Dankó L.: Turisztikai desztináció menedzsment kialakítása és megvalósítása Zemplénben. Marketingkaleidoszkóp 2008. Tanulmányok a Marketing Intézet kutatási eredményeiből, Miskolci Marketing Műhely, Miskolc: ME Marketing Intézet. 2008.
- [21.] Horváth I.: Tokaj-Hegyalja és a világörökség. Kertészet és Szőlészet, 2009. 49. pp. 14-15.
- [22.] Müller I.: Világörökségi helyszín, lehetőség vagy eszköz. Borászati füzetek, 2006. 5. pp. 27-28.
- [23.] Ónodi G.: Csak a világörökségről van szó? Örökség, 2010. (14. évf.), 3. pp. 8-10.
- [24.] Szabó A. E.: Tokaj-Hegyalja, mint a Világörökség része. Miskolci Doktoranduszok Jogi Tudományi Tanulmányai 8. , Bíbor Kiadó, Miskolc, 2007. pp. 421-436.
- [25.] A Tanács 479/2008/EK rendelete (2008. április 29.) a borpiac közös szervezéséről, az 1493/1999/EK, az 1782/2003/EK, az 1290/2005/EK és a 3/2008/EK rendelet módosításáról, valamint a 2392/86/EGK és az 1493/1999/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről
- [26.] <http://whc.unesco.org/en/criteria>
- [27.] <http://www.lakeswhs.co.uk/documents/WHSTheEconomicGainFinalReport.pdf>
- [28.] <http://www.sarospatak.eu/index.php/hu/hireink/214-tokaji-borvidek-vilagoeroekseg>
- [29.] <http://www.tokajhegyalja.hu/>
- [30.] www.kormany.hu/.../A%20vilagoroksegről%20szóló%202011.%20évi%20...törvény.doc
- [31.] www.tokaj.hu/dl/media/group_47ce7dc01a102/.../item_3661.pdf